ANDREÆ WESTPHALII,
MORAL. ET HISTOR. PROF. ORDIN.,
NEC NON
REGIÆ BEROL. SOCIET. SCIENT. SODAL.,

COMMENTATIO
DE
DUCUM POMERANIÆ
PIO STVDIO
SERVATÆ AUGUSTANÆ CONFESSIONIS,
AC
PROMOTÆ RELIGIONIS EVANGELICÆ.

GRYPHISWALDIÆ,
ANNO MDCCXXX.

PROSTAT IN OFFICINA LÖFLERIANA.

VITTORIO MANUELE BIBLIOTECA IN ROMA

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

INter varia illa & pæne innumera benefi- cia, quæ ſupremi Numinis favor ac gra- tia in Pomeraniam effudit largisſime, pri- mum ſuo jure ac merito tribuimus lo- cum, quod rebus hujus provinciæ diſpen- ndis nunquam non præſidere juſſerit aſſertores ac indices doctrinæ cæleſtis acerrimos, conſtantisſimos. 'erte ſi ulla Gens ſereniſſima harum virtutum, qui- .is fulſit, gloria ſeſe efferre poteſt, Pomeranica ita hoc)teſt, ut pluribus ſit præferenda, poſtponenda nulli. i enim Principes memoriæ glorioſiſſimæ, inque tan- .m laudandi, in quantum intelligi virtus poteſt, per iterna, avitaque exempla illuſtrisſima ad excelſum etatis faſtigium, decusque æternum ſtrenue conten- :bant, omni animorum dimicatione anniſi, ut cul- m Dei illibatum ſervarent, ſervatumque ad poſteros ansmitterent. Poſtquam ſæculo ſcilicet XII. religio iriſtiana ſuo lumine tenebras e Pomerania propulſa- rat, Duces quidem pio fervore ac ſtudio accenſi, plu- na per univerſam regionem condebant Monaſteria,

conditaque bonis ornabant ampliſſimis, ut juventuti optimis literarum ſtudiis enutriendæ, cœtuique ſacro contra infernalis iſtius genii pravos inſultus, quibus Pomeraniam per tot ſæculorum decurſum laceraverat, miſereque exercuerat, muniendo eſſent dicata pariter ac conſecrata. Cujus quidem pietatis, e temporum illorum indole commendatiſſimæ, monumenta manu erexerunt devota RATIBORUS, BOGISLAUS I. & II., CASIMIRUS I. & II., WARTISLAUS II. & IV., SUBISLAUS, SAMBORUS, SVANTIPOLCUS III., MESTOVINUS, BARNIMUS I., II. & III., OTTO I. Eſt etiam in hocce laudis theatrum producendus Princeps ille ſine exemplo magnus WARTISLAUS IX., qui ea mente, conſilioque illo, hoc ſapientiæ, quod colimus, templum anno LVI. ſæculi XV. excitavit, ut religio ac Muſæ ſedem ſtabilem, certumque domicilium in eodem haberent. Qvodſi vero mirandam illam Ducum Pomeraniæ benignitatem conſidero, quasque principalis gratiæ erga hanc Academiam ſuam, tanquam publicum provinciæ hujus theſaurum, luculentiſſimas toties ediderunt ſignificationes, ea, qua fas eſt, animi obſervantia cogor fateri, hereditaria veluti propagatione hunc WARTISLAI IX. animum in ſucceſſores derivatum eſſe celſiſſimos. Eſt igitur huic doctrinarum ſedi publico gratulandum nomine, quod venerata fuerit glorioſum tantorum Heroum & Principum indulgentiſſimorum imperium, qui non regia ſolum munificentia illam ſuſtentarunt, ſed in eadem quoque augenda, exornanda, inque majus evehenda, inter ſeſe quaſi contenderunt.

derunt. Licet igitur optimi illi Duces, qui ad ſæculum uſque XVI. ſua Pomeraniam regebant auctoritate, cauſam DEI, quantum quidem ex illorum temporum rationibus ipſis licuerat, ſtrenue ſatis urgerent; pia tamen eorum evertebantur conſilia a Papatu, cujus quippe virus peſtilentiſſimum per omnes chriſtiani nominis provincias ſæviens, veritatem disjiciebat, diſſipabat lucem, religionem ſinceriorem exſtingvebat. At enim vero mitiora fata Pomeraniæ ex eo fluere cœperunt, quo MARTINUS LUTHERUS; DEI benigniſſimi conſilio & deſtinatione excitatus, religionis emendandæ, atque a corruptelis & erroribus, qui poſt tot ſæculorum depravationes invecti erant, repurgandæ negotium feliciter erat exorſus. Qvæ itaque lux doctrinæ cæleſtis clarior Saxoniæ affulſerat, ea quoque ſtatim in Pomeraniam inferebatur, ſua dulcedine defeſſa Pomeranorum pectora recreans adeo, ut jugum illud Pontificium, ſub quo anxie gemuerant, lætiſſimi adſpirarent excutere, viam monſtrantibus quam maxime J. BUGENHAGIO, J. KNIPSTROVIO, PAULO A RHODA, PETRO SVAVENIO, H. BONNO, & reliquis. Unde plures Pomeraniæ civitates e tenebris in lucem, in veritatem e mendaciis vindicabantur. Ceterum ſplendor hicce caligini vanæ illius atque inanis religionis Pontificiæ omnino diſpellendæ nondum ſufficiebat, Ducibus BOGISLAO X., ac GEORGIO filio, opem atque conſilia, unde quidem vis ponderoſisſima ad negotium hoc conficiendum accedere potuiſſet, penitus denegantibus. Tandem vero tempus illud illuxit auſpicatiſſimum,

quo exploſis, eliminatisque reſiduisPontificiorum erroribus, lux doctrinæ evangelicæ tota in Pomerania eſt accenſa. Poſtquam enim GEORGII, fatis ſuis anno MDXXXI. defuncti, filius PHILIPPUS I., Dux Wolgaſtenſis, indulgentior quidem Lutheranis, ad imperium acceſſerat, una cum patruo BARNIMO X., Duce Stetinenſi, qui Wittebergæ ad capeſſendum majorem ingenii cultum commoratus, ſincerioris doctrinæ ſemina acceperat, nihil inexpertum atque intentatum relinquebat, ut cuncta, quæ renati evangelii curſum retardaverant paſſim, omnino tollerentur, ac, ſuperſtitione Pontificia penitus profligata, ſtatus eccleſiæ Pomeranicæ ſaluberrimis legibus, ritibus ac cærimoniis firmaretur. Recepta igitur Auguſtana Confeſſione, tanquam incorruptæ fidei ſymbolo, ſacrorum emendatio in comitiis, Treptoviæ ad Regam anno MDXXXIV. celebratis, tandem ſancita, effectui eſt mandata, poſtquam JOH. BUGENHAGIUS, Vir eruditione, conſtantia & pietate inſignis, (qui LUTHERI de *Captivitate Babylonica* ſcripto colluſtratus, ſignum ad præclara quævis ſperanda ſub initiis exortæ in Pomerania lucis evangelicæ primus Treptoviæ ſuſtulerat,) Witteberga accerſitus in Pomeraniam, negotio huic ſaluberrimo conſiliorum ſuorum medicinam attulit, formamque, ordinatione eccleſiaſtica ſapienter concinnata, induxit. Integritas iſta divini cultus hoc modo reſtituta ut ſervaretur, ac contra inſultus quoscunque ſtaret immota, plurimum operæ, plurimumque laboris ac ſtudii Duces impenderunt ſapientiſſimi. PHILIPPUS namque I., quem modo diximus,

habens

habens ſibi perſvaſiſſimum, doctrinam religionis jamjam inſtauratam in tuto vix poſſe collocari, niſi literarum ſtudiis fulciretur, non ſolum Academiam Gryphiswaldenſem ſuis e cineribus collectam, ab interitu anno MDXXXIX. aſſeruit, novus inde conditor ejusdem merito appellandus; ſed pro religione etiam ſinceriori in Germania firmanda varias ſuſcepit moleſtias, plurima adiit diſcrimina. Scilicet cum circa hanc ætatem Ordines, qui ſacra profitebantur Lutherana, libertatem conſcientiæ defenſuri, ſalutemque ab injuriis, quas Imperator CAROLUS V. (quippe qui exhibita Confeſſione Auguſtana, edictum Wormatienſe, in Lutherum olim latum confirmaverat,) in pectore coquebat, vindicaturi, vires ſuas Smalcaldiæ junxiſſent; in rebus hiſce dubiis opem pariter BARNIMI X., teſte P. CHELOPOEO, petebant: Qvam tamen quominus ferret, quæ tunc Pomeraniæ inducta erat facies, prohibebat. Ad preces itaque Proteſtantium reponebat, amare ſe doctrinam evangelii, nec abhorrere ſeſe a fœdere ineundo, ſed penes GEORGIUM fratrem natu majorem (qui a religione evangelica animum oſtendebat alienum) ſummam rerum adhuc eſſe totam. Mutato autem Pomeraniæ imperio, PHILIPPUS I. anno MDXXXVII. Smalcaldicum adiit conventum, non alia de cauſa, prout VALENT. ab EICKSTET in Vita ipſius tradit, quam ut teſtaretur, ſe eſſe civem veræ eccleſiæ, ſeque cum ſuis doctrinam Auguſtanæ Confeſſionis profiteri. Unde & Articulos Smalcaldicos, tunc quidem compoſitos, firmos ac ratos habebat. Qvid? quod

PHI-

PHILIPPUS inter auctores & ſvaſores horum articulorum conſcribendorum præcipuos eminet, nomen *PII* apud poſteros inde promeritus. Qvamvis vero Duces Pomeraniæ, graviſſimis adducti cauſis, quas EICKSTET enarravit, e fœdere Smalcaldico, cui dederant nomen, poſtmodum recederent, nullamque in partem ſeſe moverent, cum res in nervos erumperet: Nihilo tamen minus CAROLUS V. odio in PHILIPPUM I. aſperrimo, ægreque tandem mitigando, exarſerat. Sed hujus quidem virtus adverſus Cæſaris minas ſtabat infracta & inconcuſſa: Id quod invictum animi robur vel inde apparuit, quod non raro apud ſuos intrepide fuerit profeſſus, libentius a principatu in exilium ſe migraturum, quam ab agnita ſemel & in animo confirmata veritate evangelica, contra conſcientiæ dictamen, jacturæ corporalium metu, vel latum ungvem diſceſſurum. Cum autem, confecto bello Smalcaldico, Paſſavii anno MDLII., & anno MDLV. Auguſtæ Vindelicorum, eo quidem in loco, ubi Ordines Evangelici ſuam exhibuerant ante XXV. annos Confeſſionem, de pace religionis ergo concilianda ac firmanda ageretur, Duces etiam Pomeraniæ, negotium hocce ſaluberrimum promoturi, eodem ablegarunt JAC. ZITZEVITZIUM, H. NORMANNUM, C. KUSSOVIUM, VAL. EICKSTETIUM, nec non SCHWALENBERGIUM, Viros, quorum merita in rem ſacram ac civilem extant præclariſſima. Filii PHILIPPI I., utpote JOHANNES FRIDERICUS, BOGISLAUS XIII., ERNESTUS LUDOVICUS, BARNIMUS & CASIMIRUS, paternæ

pieta-

pietatis gloriam plurimis auxerunt virtutibus. BARNIMUS enim X., filiique Principes, quos modo commendavimus, quique ad annum usque MDLXIX. commune geſſerunt imperium, laborabant in eo vehementiſſime, ut cœtum Pomeraniæ ſacrum in doctrina Evangelica immotum atque incorruptum retinerent. Inſtituta igitur deliberatione, tandem fuit decretum, ut notiſſimum illud *Corpus doctrinæ Pomeranicum* ad refellendos cum Pontificiorum, tum aliorum errores adornaretur. Dehinc ERNESTUS LUDOVICUS, Ducatum ſortitus Wolgaſtanum, & JOHANNES FRIDERICUS, Dux Stetinenſis, (BARNIMUS enim X. filiis deſtitutus obierat) id in præcipuo habebant negotio, ut religio abſque omni errorum, præſertim Calvinianorum, labe ſervaretur integra. Hocce enim malum obſcure tunc temporis per Pomeraniam ſerpens, multorum animos jamjam occupaverat. Illud igitur repreſſum ut omnino exſtirparetur, ac Pomerania ad doctrinæ ſanitatem reduceretur, Duces ſedulo cavebant: Hinc in eandem de religione ſententiam Principes, eorumque Conſiliarii, nobiles, verbi divini miniſtri ac cives, ſvavi atque amica conſenſione rurſus coibant, prout annalium Pomeraniæ eccleſiaſticorum conditores hæc omnia prolixius dederunt expoſita. Reliqui etiam Pomeraniæ Duces, quantum cura, labore, vigiliis atque conſilio efficere poterant, nihil prætermittebant, quod ad pacem illam alendam, rem chriſtianam juvandam, ac doctrinam aſſerendam cæleſtem, in ſacris literis patefactam, & Auguſtanæ Confesſionis formula ſumma-

tim comprehenſam, pertinere arbitrabantur. BOGISLAI quidem XIII. (quippe qui religionis & literarum cultum in Pomerania validius promoturus, Typographicam officinam, nitide inſtructam Bardi, adornaverat) auſpiciis, curis ac ſumtibus ſacræ Pandectæ, in Saxoniæ inferioris lingvam translatæ, ac nitidisſimo charactere expreſſæ, in lucem publicam emittebantur. PHILIPPUS II., doctrina & ſapientia ſummus, ac ſtrenuus religionis defenſor, obſervationem diei illius, quo ante ſæculum a MART. LUTHERO primordia ſacrorum emendandorum fuerant tentata, feſta celebritate, per triduum continuanda, peragi jubebat, ut & hac ratione animum Deo declararet venerabundum, ſtudiumque religionis evangelicæ conſtantiſſimum ac flagrantiſſimum oſtenderet. Neque hoc devotæ mentis impetu PHILIPPO II. fratres FRANCISCUS & BOGISLAUS XIV. erant ſecundi. Hic quidem ſervatus erat funeſtis illis Germaniæ temporibus, quibus Imperator FERDINANDUS II., proſpero rerum ſucceſſu elatus, ac voti, quod pro exſtingvenda, exterminandaque religione evangelica conceperat, perverſa religione ductus, libertati Germanicæ ac Proteſtantium ſacris interitum moliebatur. Certe Proteſtantes tot merſi ac feſſi malis ſpiritum ducebant ægerrime, adeo, ut ſalus eorum fere conclamata eſſe videretur. Verum enim vero hiſce religionis evangelicæ rebus, in extremum diſcrimen adductis, anno tandem MDCXXX. ſubveniebat Rex Sveciæ GUSTAVUS ADOLPHUS, Heros ille auguſtiſſimus, invictisſimus, quem DEUS &

X reli-